

**Barruratu zaitez
Debabarrean**

Pilotarien eskutik

ERMUKO FRONTOIEN ETA PILOTARIEN JAIOTETXEEN IBILBIDEA

Ermua tradizio pilotazale handikoa da eta kirol honetako modalitate guztietan jokatu duten ehundik gora profesional eman ditu herriak, batzuen lorratza kale-izendegian bertan ere jasotzen delarik. Herrian zeharreko ibilbide xumea proposatzen dugu eskuz, palaz, zestaz eta erraketaz, “Ermua” izena munduko txoko askotara zabaldu duten gizon-emakume haiek pilotan trebatu ziren frontoiak ezagutuz eta batzuen jaiotetxea kokatuz.

Sallabenteko frontoia

Herrian sakabanatuta dauden zortzi frontoiei, Sallabentekoan emango diogu hasiera. Zaldibarko lurretan kokatua, auzo horretako umeteriaren bilgune eta jolas-leku izan da beti. Ermitaren hegala ezkerpareta egiteko aprobe txatu zen, jatorrizko leiho ojibalak mantenduz, eta 1955eko San Lorentzo egunean inauguratu zen. Hantxe ekin zion eskuz Santi Agirrek eta eskolatik bueltan sarritan aurkari izaten zuen Charo de Cruz, gerora erraketista izango zena. Bertan zaletu zen ere Ernesto Vieira palista, profesional mailan debutatu duen azken ermuarra.

Frontoi Barrixa

Herrigunerantz abiatuko gara, Batzokiraino. Ostein frontoia du: 1935an eraikia, Frontoi Barrixa bezala ezagutzen zuten. Astero batzen dira bertan gaur egun ere pala edo esku-pilotan jarduteko, eta bilgune bihurtu da pilota eta hark dakarren lagunartea maite dutenentzat.

Plazako frontoi nagusiaren ondoan, hainbat pilotariren jaiotetxeak. E. GONZÁLEZ

Elizpeko arkupeak

Izelaietatik behera elizpeko arkupeetara ailegatuko gara: frontoia izan zen hori ere eta plazakoan lekurik ez zegoenean haraxe joaten ziren herriko umeak eta gazteak. Eskuz, barrusetara jokatzek zuen estimazio handiena. Meza orduetan ez, jakina, ze klas! eta klas!, pilotaren horma-hotsak barruko guztiak aztoratzen zituen.

Areitiotarrak

Gertu, Santiago plazako arkupeen gaineko etxeari pilota usaina da-

**Erdikokalen etxe
gehienek dute
pilotarien lorratza:
puntistak, palistak,
erraketistak...**

rio: hortxe jaio ziren Angel eta Felix Areitio zesta-puntista entzutetsuak eta Solozabal anaia guztiak: Dani palista eta Miguel, Ignacio eta Alex puntistak. Victor Yarza euron lehengusu pilotari puntista ere, etxe berean biziko zen gerora.

Erdikokaleko pilotariak

Erdikokalera eramaten gaituzte gure pausuek eta etxe gehienek pilotarien lorratza dute, bertan jaio edo bizi zirelako: 5. peoran Rosendo Garate puntista eta Felix eta Jose Andres Izagirre palistak, 6an Juan Jose Ibarrola, 7an Nikolas Lizundia, 8an Juan Jose Solozabal eta Jose Luis Izagirre eta 10ean Eduardo Unamuno, bostak zesta-puntan aritutakoak. Azkenik 11n Zubizarreta anai-arrebak: Rosario eta Eladia erraketan, Ignazio eta Fernando zestan.

Sallabenteko frontoia. ESTIBALITZ GONZÁLEZ.

Santiago plaza eta Erdikokale. E. G.

Felix Izagirre "Txekorra"

Erdikokaletik plazara, nahi eta nahi ez Felix Izagirre Zeharbidetik igaro beharra dago, jaio eta bizi izan zen etxe bien artean. Frontisaren ondoan, plaka-eskultoriko batek gogora ekartzen digu "Txekorra", bere sasoiko palistarik distiratsuenetakoa, hantxe hasi zela pilotari hautsak ateratzen. Herriko frontoi nagusiak plazaren zatirik handiena hartzen du eta desafio, partida eta une gogoragarrin testigu izandakoa da, profesional zein afizionatu mailetan.

Cantabria Zeharbidea

Gertu dago ere Cantabria Zeharbidea, esku-huskan eta palan nabarmendutako Bernardo eta Toribio Garate anaien omenezkoa. Erdigune aldean erraz egin daiteke topo Juan Luis Arrarte, Miguel

Altuna, Eusebio Yarza, Nikolas Mugerza, Miguel Okariz edo Dani Solozabal pilotari puntista ohiekin. Zubiaurre kalean aurrera jarraituz, arbola artean Igartuaneko etxea dugu: Irene Ibaibarriaga erraketistaren bizileku, Rosario, Poli eta Bitxori erraketisten ahizpa eta Bizente puntistaren arreba izandakoa.

Lau frontoi gehiago

Pasealeku atsegina da Pagorbe ingurutik Ongarai auzora eramaten gaituena, eskola gunera. Ber-

tan hiru frontoi topatuko ditugu: Anaitasuna Ikastolan, Ongarai Eskolan eta Ermua BHI Institutuan. Herrira jaitsiz berriro, Arizmendi pilotalekua dugu San Pelaion. 1984an inauguratu zenetik, esku-pilota eta pala dira bertan jokatutako diren modalitateak, eta bere instalakuntzak beste kirol batzuetarako ere erabiltzen dira, euriarekin herriko ospakizun ugariaren atargune izateaz gain.

"Bertako Bilduma"

Ibilbideari amaiera emateko Udal Liburutegira gerturatuko gara: "Bertako Bilduma" dugu bertan, pilotarien gaineko hainbat argazki eta prentsa-artikulu gordetzen dituen. Etxeratu osteko atsedenean on-line ere kontsultatu daiteke Udaleko webgunean, "Ezagutu Ermua" atala klikatuz eta "Tokiko Bilduman" arakatzu.

Liburutegiko "Bertako Bilduma" k pilotarien gaineko argazkiak eta prentsa-artikuluak gordetzen ditu.

12 millas
nautika eskola

Bidaiak, esperientzi ahaztezinak eta titulazioak lortzeko aukerak!!

Nabegaziko lizentzia

Onarriko Nabigazio patroli titulazioa

Jolas ontziko patroli titulazioa

Yateko patroli titulazioa

Yateko kapitain titulazioa

www.12millas.es / 609 245 100 / Toletxe kalea, 13 - ELGOIBAR

"2024rako Oizeko Ibilbide Megalitikoa martxan jartzea aurreikusten dugu"

JUAN CARLOS LÓPEZ QUINTANA ARKEOLOGOA

2021ean ekin zioten Agiri Geoarkeologia Elkartek eta Mallabiko eta Berrizko Udalek Oiz mendiko proiektuari, Juan Carlos López arkeologoa buru, eta urteotan hainbat aurkikuntza egin dituzte.

Zenbat monumentuk osatzen dute Oizko estazio megalitikoa?

Proiektu honekin hasi ginenean, Eusko Jaurlaritzak sei monumentu zituen Kultura Ondasun gisa kalifikatuta, baina lehen azterketa batean haietako bat baztertu genuen, ez baitzelako trikuharria baizik eta formazio naturala. Hala ere, 2021ean bertan, cromlech edo harrespil berri bat aurkitu genuen, eta 2022an beste bi topatu genuen, guztiz lurperatuta. Hori dela-eta, gaur egun zortzi monumentu ditugu. Eta baliteke 2024an besteren bat gehiago aurkitzea.

Monumentu multzo honek berezitasunen bat du?

Oiz mendian Bizkaiko historiaurreko hilobi-sekuentzia megalitiko luzeenetako bat dugu. Lau mila urte inguruko sekuentzia bati buruz hitz egiten ari gara, non hileta-praktiken bilakaera ikus daitekeen: ehorzketa kolektibo eta indibidualetik hasi, eta gorpuen errausketaraino. Horrez gain, historiaurrean dauden hilobi-monumentu mota ia guztiak ikus daitezke bertan, eta hori ez da bate-erre arrunta: trikuharriak, harres-

Juan Carlos López Quintana.

pil-baratzeak eta iruinari bat. Eta seguruenik badago ere zista bat. Zistak hilobi megalitiko txikiak dira, gorpu bakarra edo bakar batzuk jasotzen zituztenak, eta historiaurreko fase berriago batean eraiki ziren.

Oraindik ere baduzue zer aztertu, beraz...

Bai, lanean dihardugu, baina hala ere dagoeneko badakigu Pirinio-tako harrespilen eremutik mendebaldarren dauden monumentuak direla hauek. Piriniotako harrespilak eremu oso mugatuan eraiki

ziren: Andorran, Huescan, Nafarroan eta Iparraldean hasi, eta Leizaran eta Oria ibaietaraino. Oizkoa, beraz, eremu horretatik kanpo dago, eta hori ere oso deigarria da.

Zer dela-eta hasi zineten Oizko ibilbide megalitiko honetan lan egiten?

Alde batetik, Agiri Arkeologia Elkartean buru-belarri ari gara lanean Bizkaiko monumentu megalitikoaren babesa sustatzeko, eta iruditzen zitzaigun Oizeko monumentuak ez zeudela oso ondo zainduta eta identifikatuta. Berrizko Udalak interes berezia zeukan gai honetan, eta 2021ean proiektu bat aurkeztu genuen Berrizko eta Mallabiko Udalak barne hartzen zituen. Gero, Eusko Jaurlaritzaren dirulaguntza jaso genuen 2022a eta 2024a bitartean proiektu burutzeko. Honen helburua da Oizko Estazio Megalitikoa babestea eta balio ematea, eta gizartearen sentsibilizazioa kultura-ondarea zaintzeko beharraz.

Noiz egongo da bisitatzeko moduan?

Duela urtebete bisita gidatua egin genuen, eta ehun lagunetik gora bildu genituen, baina asmoa da norbanakoak bere kabuz joatea. Horretarako teknologia berrietan oinarritutako baliabide didaktikoak izango dira eskuragarri 2024an, Mallabiko eta Berrizko Udalen eta Agiriren webgunetan. Halaber, monumentu bakoitzaren ondoan QRak jarriko dira, kontakizun historiko zientifikoa entzun eta berri-aurkitzea bertutualak ikusteko.

"Oizen historiaurreko hilobi-monumentu mota ia guztiak ikus daitezke, eta hori ez da oso arrunta"

Aitzbeltz, magia handiko ondarea

LEIZEA ETA ONDARE PALEONTOLOGIKO ABERATSEKO KOBAZULOA

Aitzbeltz kobazuloko ataria eta sarrerako galeria. MORKAIKO-LEIZARPE TALDEA

Kondairak dio, duela urte asko, gaur hondoa jota dagoen Mendaroko Erentza baserrikoek morroia bidali zutela Munatxo baserri urrunduraino mandatu bat egitera, eta hark, biderik laburrena hartu zuela, Aitzbeltzeko leizetik eta izen bereko kobazulotik gertu pasatzen zen bidexka bat. Leize parera iritsi zenean, txakur handi bat irten ei zitzaion leizetik eta hiru egi handi esateko eskatu. Eta hasi ei zen morroia berbetan, ikaratuta: “Eguzkia beroa da, baina sua beroagoa; iletargia argia da, baina eguna argiagoa; eta txakur handiak ikusi ditut, baina zu bes-tekorik sekula ez”. Hiru egiak esandakoan, txakurrak hagin adar bat eman ei zion. Elezaharraren arabera, morroi hark ez zuen gehiago hitzik egin eta handik gutxira hil zen, Erentza baserrian.

1955ean, Aranzadi zientzia elkarteko espeleologo talde batek ezagutarazi zituen lehenengoz

Aitzbeltz leizearen barrunbeak. Juan San Martin eibartarra izan zen leizera sartzen lehenengoa, 1955eko ekainaren 24an, eta urte asko igaro badira ere orduetik, oraindik egin gabe dago barrunbe horren benetako miaketa eta topografia. Nolanahi ere, orduan batutako datuekin, gaur, nekez sinistu daiteke leizetik piztirik irten daitekeenik, 279 metroko sakonerako zuloa delako. Baina asmatutakotik adina izaten dute egitik kondaira askok, eta honek bere badu bere egi zatia. Izan ere, leize hartatik metro gutxira dagoen izen bereko kobazuloan izan ziren, bai, piztiak garai batean, historiaurrean gizakia ez ezik hartzak ere bizi izan zirelako han.

Aitzbeltz kobazuloa

Barrunbe zabal eta handia da Aitzbeltz kobazuloa eta XX. mendeko lehen hamarkadetan erromeriak ere egin izan zituzten han. Azke-

neko urteotan, tradizio zahar hori berreskuratu dute Mendaron Motxila Elkartekoek eta udaberriaren iritsiera ospatzeko urtero egin ohi dute hara oster, Motxila Egunean.

Baina arkeologikoki ere interes handiko gunea da Aitzbeltz. Ondare paleontologiko handia du, bere galerien amaieran dagoen 35 metroko sakonerako leize tranpan harrapatuta. Aitzbeltzeko galerietan hamarnaka hezurtegi daude, eta hango hormetan tamaina guztietako atzamarkak antzeman daitezke. Eta jakina, ondare horri eman zaion balio eskasaren adierazle, grafiti-erregistroak ere badaude, batzuk XIX. mendekoak.

Ezbairik gabe, kontatzeko asko gordetzen du Aitzbeltzek, arkeologoek bakarrik deszifratu ahaliko dutena. Bitartean, haitzuloa zain-tzean dagokigu bisitariok, etorkizunean kondairak barik Izarraitzeko ibar hauetako iragana kontatzeko bide eman diezagun.

Gerrak lagatako zaurietan zehar

EIBAR 1931-1945 EKIMENAK GERRA ZIBILAREN ERAGINA AZALERATZEN DU

Eibar estatuko lehen herria izan zen II. Errepublika aldarrikatzen, Gerra Zibileko gerra frontea izan zen 1936ko irailetik 1937ko apirilera arte, eta bonbardaketen ondoren herria berreraiki behar izan zuten. Hori da, hain zuzen ere, Eibar 1931-1945 ekimenak herrian bertan eta mendian dauden ibilbideetan zehar erakusten diguna. Hainbat panel aurkitu ditzakegu azalpenekin eta, bertan agertzen diren QR kodeak eskaneatuz gero, argazkiak eta bideoak ere ikus daitezke (mugikorrerako aplikazioa ere badago).

Jesus Gutierrez historialaria Udalarekin elkarlanean ibili da ibilbideak prestatzen eta berak eman dizkigu ekimenaren nondik norakoak. Ordena kronologikoa jarraitu nahi izanez gero, herrian hasi beharko genuke ibilbidea, Ego Gain kalean. Hor egiten dute bat Alfak, langile autogestioko esperientzia gisa 1920tik kooperatiben proiektu aitzindari izandakoak, eta Untzaga plazak, udaletxearen kokalekua, II. Errepublikaren aldarrikapenaren sinboloa.

Eibarrek hamabost hegazkin-bonbardaketa jasan zituen, lehen 1936ko abuztuan eta azkena 1937ko apirilaren 26an. Okerrenak, baina, apirilaren 24koa eta 25koa izan ziren, Mussoliniren legioko italiar abiazioaren eskutik Hitlerren alemaniar Luftwaffearen agindupean.

Ibilaldiak Untzagara jotzen du gero. II. Errepublikaren aldarrikapenaren eta 1934ko urriko iraultzaren berri ematen da bertan,

Gerra Zibileko Interpretazio Zentroa. EIBARKO UDALA

Informazio panelak jarri dituzte.

eta, besteak beste, udaletxeko fatxadan ikus daitezkeen zuloen jatorria zein den azaltzen da.

San Andres elizan du jarraipena ibilbideak. Udaletxearekin batera, ospe handieneko eraikina da Eibarren. Izan ere, XVI. mendean eraiki zuten eta haren in-

gurumaria oso kaltetuta atera zen gerratik. Elizaren kanpando-rreak, herriko eraikin garaiena zenez, Amuategui Batailoiarentzat behatoki lana egin zuen, eta matxinoek, eliza, kanoiez tiro egiteko erreferentziatzat hartu bazuten ere, fatxadak ez zuen kalterik jasan.

Herri barruko ibilbideak Bidebarrieta kalean jarraitzen du, gune hori izan baitzen gerrak eragindako kalteen ondoren aldaketa gehien izan zituena. Izan ere, eraikin apal ugari zegoen kale horretan eta kanoiek edo hegazkinen tiroek eragindako sua oso erraz zabaltzen zen aldameneko etxeetara. Gerra ostean, Bidebarrieta eta inguruko kaleetan aldaketa handiak egon ziren, kale zaharrak eta merkatu plaza betiko galdu ziren, eta, trukean, hiriratzatu guztiz ezberdina eraiki zen, baita merkatu plaza berria ere.

Urkizu auzoan Eibarko hiru enpresa sinbolikorekin egiten dugu topo: GAC, BH eta Orbea. Hain zuzen ere, Orbea zegoen tokian egiten da geldialdia eta 1840an armak fabrikatzeko sortu zela aipatzen da. I. Mundu Gerraren amaieraren eta 1929ko krisiaren ondorioz, armen negozioa agortu egin zen eta herriko hainbat enpresa produkzioa dibertsifikatzen hasi ziren. Urkizuko horiek, adibidez, bizikletak egiten hasi ziren. Gerra sasoiari Orbean blindatuak fabrikatzeko sistema antolatu zen matxinoei aurre egiteko. Gainera, Euskal Herriko toki askotatik Errepublikaren defendatzaile ugari heldu ziren armak eskuratzerara, herriko industria aprobeztatuz.

Ibilbideak Errebal kalera jotzen du ondoren, eta han zegoen Agustindar Errekoletoen komentuko italiar eta alemaniar abazioen

aldetik jasan zuen zigorra aipatzen da, bertan hartu baitzuten aterpe hainbat batailoik.

Herriko ibilbidearekin amaitzeko, gerraostean hirigintzaren aldetik izandako aldaketa sakona azaltzen da Torbio Etxebarria kalean. Berreraikuntza-lanetan, gainera, gerrako preso askok hartu zuten parte.

Mendiko lubakiak

Mendian, Arrate, Santakurutze eta Akondia inguruan gerraren gordintasuna ikus daiteke, eta ibilbidea jarraituz lubakiak bisitatu daitezke. Gainera, Arraten,

Bi ibilbide daude gerrak Eibarren laga zuena ezagutzeko: hirian eta mendian

Gerra Zibileko Eibarko Frontearen Interpretazio Zentroa dago (Arrateko aterpetxean), "lubaki bat errepresentatzen duena", Gutierrezen berbetan.

Interpretazio zentroak gerra sasoiako Eibarren eta inguruaren maketa modernoa, gerrako alde bien uniformeeekin jantzitako manikiak, borroka lekuetan erabilitako tresneria, Gerra Zibilaren gordinena gertutik bizi izan zutenen testigantzak biltzen dituen ikus-entzunezkoa eta garai hartako propaganda kartelak biltzen ditu.

Zentroa domeketan egoten da zabalik, 11:30etik 13:30era. Aterpearen inguruko informazio gehiago behar izanez gero, albergues@ateri.net helbidera idatzi daiteke; eta zentroari buruzko informazioa jasotzeko kultura@eibar.eus helbidera.

BELAUSTEGI
— BASERIA —

SAN MIGUEL GAINA, 44 . 20870 ELGOIBAR 943 74 31 02 WWW.BELAUSTEGI.COM

Ezkutuko altxorrak

MUFOMI FOSIL ETA MINERALEN MUSEOA ETA HEZUR MUSEOA, BI PERLA

Begi bistakoa dena berehala egiten da ezagun, baina altxorrik ederrak ezkutuan gordeta egoten dira sarri, foku guztietatik urruti. Elgoibarren baditugu halakoak, eta horietako bi aipatuko ditugu gaur: Mufomi fosil eta mineralen museoa eta historiaurreari buruzko Hezur Museoa. Artetxe kaleko 28. zenbakian daude, bata bestearen parean, ezkutuan, baina gaur, argitara aterako ditugu.

Fosilak eta mineralak

1992an zabaldu zuten Mufomi Fosil eta Mineralen museoa Elgoibarren, baina gaur egun oraindik ere ezezaguna da jende askorentzat. 3.600 pieza inguru ditu erakusleihoetan bilduta. Gehienak fosilak dira, 2.300 inguru, eta gainerakoak mineralak. Hemen bertakoak eta kanpokoak, txikiak zein handiak, koloretakoak, hainbat forma eta materialetakoak... Pieza horiez gain, lurpeko faunaren aztarnak, meatzaritzako elementuak, eta animalien eskeleto eta burezurrak ere ikus daitezke.

Javi Vargas da museoaren sortzaile eta arima. Ez dago bakarrik baina, afizio bera duen Angel Mari Tobajas espeleologoarekin aritzen baita lanean, museoa bizirik mantentzeko. Azken berrikuntza duela urtebete zabaldu zuten: Arbasoen harpea.

Hiru urteko lanaren ostean, historiaurreko koba baten erreplika egin dute museoaren azpiko aldean. Bost gunetan banatu dute koba, eta bertan jasotako margoen bi-

Europako koba ezagunenetako irudien erreplikak marraztu dituzte koban.

tartez, labar artearen historia bildu dute. Euskal Herriko, Espainiako eta Frantziako koba ezagunenetako irudi adierazgarrien kopiak egin dituzte, batzuk tamaina errealean eta besteak, eskalan. Altamira, La Araña, Ekain, Lascaux edo Chauvet kobazuloetako irudiak ikus daitezke, animalienak gehienak, baina lehen giza irudien errepresentazioak ere egin dituzte. Orain dela 67.000 urtekoak dira ikus daitezkeen lehen irudiak, eta orain dela 7.000-6.000 urtekoak azkenak. 45 bat metroko luzeera

Mufomi museo azpiko Arbasoen Harpeak 45 metroko luzeera dauka eta lau metroko altuera

dauka kobak, eta lau metroko altuera.

Dibulgazio eta pedagogia lana egitea da museoaren helburu nagusia, eta ikastetxeetan ikasitako hainbat gai bertatik bertara eza-gutzeko aukera eskaintzen du, historiako garai desberdinetan zehar bidaia eginez. Astegunetan 18:00etatik 20:00etara egoten da zabalik, eta asteburuetan 11:00etatik 14:00etara, baina aurrez hitzordua eskatzea komeni da: 608 416 683 / info@mufomi.org.

Hezur Museoa

2019an zabaldu zuten Elgoibarko Hezur Museoa. Museo bitxia da, berezia, eta Euskal Herrian, bakarra. Artetxe kaleko 28. zenbakian dago, nahiko leku ezkutuan, baina barruan dagoenak bistaratzea merezi du. Jose Julian Marquez da museoaren sortzailea eta ar-

Hezur museoko hormak eta sabaia koba itxura ematen diote museoari.

duraduna, eta guzti honen oinarrian bere zaletasuna dago. Mimoz, pasioz eta maitasunez sortutako obra da Hezur Museoa, eta bertan dauden pieza eta elementu guztiak Marquezek berak eskuz egindakoak dira.

Atetik sartzerakoan historiaurreko museo batean barneratzen da bisitaria. Hormetan eta sabaian animalien irudiak ageri dira, okre koloreko tonu desberdinetan margotuta. Historiaurreko gizakiak kobetan horrelako irudiak marrazteko ohitura zeukan, eta horixe bera irudikatu nahi izan du Marquezek marrazki horiekin. Historiaurreko gizakiak marrazten zuen modu berean egin ditu marrazkiak, museoari kobazulo itxura emateko. Altamira, Ekain, Chauvet edo Lascaux bezalako kobetan aurkitutako margoen erreplikak dira.

Barrura sartu, eta horma-irudiekin batera, bitrina eta apaletan bildutako tresnak ikusten dira begiratu batean. Benetakoak dirudite, baina erreplikak dira. Interneten edo liburuetan aurkitzen ditu benetako piezak, eta haiei buruzko informazioa eta originalen detaile guztiak zaintzen ditu kopiak egiterakoan: materiala, irudiak, tamaina... Ordu askotako lana dago tresna bakoitzaren atzean.

Azken hamar urteotan egin ditu Marquezek tresna gehienak, bai-

Denetariko piezak aurki daitezke Hezur Museon, Brontze garaitik Paleolitikora artekoak

na arkeologiarako zaletasuna aspaldikoa du. 12 bat urte zituela, Elgoibarko Aizkora izenez ezagutzen den pieza aurkitu zuen Morterika inguruan, amurruinak arrantzatzen ari zela. Hasieran pentsatu zuen mineral bat zela, malakita hain justu ere, berde kolorekoa delako, baina antzinako tresnaren baten itxura ere hartu zion, eta hara non ikusi zuen gero anaiaren eskola-liburu batean berak aurkitutako aizkoraren parekoa! Brontze aroko aizkora zen, Kristo aurreko 1.500 urte ingurukoa. Orduan konturatu zen haren balioaz; aurkikuntza garrantzitsua izan zen hura Elgoibarrerako. Gaur egun, originala Euskal Herriko arkeologia gordailuan dago.

Denetariko piezak aurki ditza-kegu, Brontze Garaitik Paleolitiko garaira artekoak; kristo aurreko 1000. urtetik 700.000 urterakoak. Aurkikuntzak egiten dituztenean ohikoena izaten da piezak puskatuta aurkitzea, baina Marquezek haiei buruzko informazioa bildu eta osorik egiten ditu.

Historiaurreko gizakiak nola bizi ziren erakutsi nahi du Marquezek, eta tresnen bidez, haien inguruko azalpen guztiak ematen ditu bisita gidatuetan. Horrez gain, lan-tzean behin, erakustaldiak ere egiten ditu, garai hartako tresnak nola erabiltzen diren erakusteko, eta sua egiten ere irakasten die bisitariari, lehen gizakiak erabiltzen zituen teknikak erabiltza.

Hezur museoa bisitatzeko hitzordua eskatu behar da: 650 353 566.

Oreka Art Gallery Soraluzen

IZEN HANDIA DUTEN ARTISTEN ERAKUSKETAK IZATEN DIRA ARTE GALERIAN

Soraluzen, bada Oreka izeneko arte galeria bat, Gabolats kalean, Oreka Art Gallery and Consulting du izena.

Debabarreneko herri txikienetako batean dago kokatuta eta galeria bi aretotan dago banatuta. Hilero, erakusketa berria inauguratzen dute bertan eta bisitari guztiendako dago zabalik, debalde, gainera

Izen handien eta ezagunen artelanak izaten ditu ikusgai, hemen inguruko artistenak zein urrunagokoenak.

Azkargorta, Errazu, Zumeta...

Gertukoen artean, Oreka Art Gallery bertatik bertara ezagutzen dute, adibidez, Ricardo Azkargorta eta

Luis Laskurain bergarrek, Jon Errazu eta Juan Manuel Arruabarena soraluzetarrek, Vicente Iriondo eibartarrak, Victor Arrizabalaga mañariarrak, Keixeta zestoarrak, Aitor Ruiz de Eginio hernaniarrak, Xabier Egaña getxoztarrak, Angela Silva gasteiztarrak, Juan Ayesta beasaindarrak zein Usoa Zumeta usurbildarrak.

Peñalver, Lleó, Picasso...

Urrunagokoen artean, berriz, Manolo Oyonarte, Rafael Peñalver, Malu Riaza eta Ivan Araujo madrildarraren margolanak izan dira ikusgai Oreka Arten, Isabela Lleó mallorcarraren eskulturak, Laia Bedos Bonaterra kataluniarraren margolanak zein Barbara Stammel

alemaniarrarenak. Une honetan, Diego Montalbanen obraren mostra eder bat dago ikusgai.

Horiez guztiez aparte, Oreka Art galeriaren sortzaile, bultzatzaile eta kudeatzaile Alberto Ramirezzen eskutik, Pablo Picassoren, Eduardo Chillidaren zein Simon Arrieta-aren lanak ere ikusi ahal izan dituzte Soraluzeko arte galeria bisitatu izan dutenek.

Artea arnasbide

Ofizios protesigilea bada ere, artea du maite Alberto Ramirezek (Paradas-Sevilla, 1960). Esan izan du berarentzat artea arnasa hartzea dela. Egunero pintatzen du, beraz, obra emankorra du. Adibidez, historiako pintore nagusien bizi-

Manolo Oyonarte Oreka Art galerian.

R. Azkargorta eta A. Ramirez.

Keixeta galerian.

Vicente Iriondo eibartarra.

tzak eta obrak ulertu eta berrinterpretatzeko ahalegina egin du, Tapies, Picasso, Estevan Vicente, Palazuelo... Inspirazio iturri modura, berriz, XX. mendeko abangoardia guztiak aintzat hartzen ditu: impresionistak, Picassoren kubismoa, Kandinski espresionismoa, Malebichen eskola errusiarra...

Baina artista izatetik haratago artearen bultzatzaile sutsua da eta Soraluzera arte mugimenduak ekarri eta Soraluze arte bideetan jartzeko helburuarekin, Oreka Art Gallery zabaldu zuen, 2009an.

Galeriaren altruista

Soraluzeko arte galeriak erakundeen eta hainbat fundazioren laguntza izan zuen, baina haren funtzionamendua erabat altruista zen.

Erakusketen programazioaz, artistak ekartzeaz, haiei arreta

**Koldobika Jauregi,
Jose Zugasti, Bingen de Pedro, Mikel Lertxundi
eta Juan Jose Altuna
izango dira galerian**

emateaz eta erakusketen antolatetaz Alberto Ramirez arduratu izan da, eta, hori gutxi ez, eta erakusketa guztietarako sarrera debalde izan zen.

Azkenean, zailtasun ekonomikoak zirela eta, bi urte geroago Oreka Art galeriak atek itxi behar izan zituen.

Dena den, hamar urte beranduago, 2021ko martxoan, bigarren aldiz zabaldu zuen Alberto Ramirezek arte galeria, berritutako eta egokitutako lokal batean, oraingoan ere guztia bere eskutik. Galeriarren bigarren etapan, dagoeneko 20 erakusketa pasa izan dira ikusgai.

TIRO PITXON Jatetxea

Arrate auzoa, 5 EIBAR

943 20 88 59

Karta, eguneko menua, bereziak, pertsonalizatuak, ezkontzak, ospakizunak... Terraza eta bista ederrak

Berritasunak 2023-2024an

Etorkizunari dagokionez, indartsu dator 2023-2024 denboraldia. Alberto Ramirezek aurreratutakoaren arabera, dagoeneko hitzartuta ditu Koldobika Jauregi, Jose Zugasti, Mikel Lertxundi, Bingen de Pedro zein Juan Jose Altuna artisten lanekin erakusketak egingo direla. Gainera, berritasunak iragarri ditu datorren denboraldirako, besteak beste, obra publikoren bat ekartzeko aukera, artistaren baten obrak Oreka Arten zein Udalaren erakusketa gelan, bietan ipintzea, baita artelan batzuk kalean ipintzeko aukera izango dela ere.

Mélida Ostata

Debabarreko betiko ostata

Bizkaia Etorbidea, 13 · ERMUA

943 17 00 19

www.melidaostatua.com

Logos: Turismo, Bizkaia, ERMUA, and others.

Gure ondare arkeologikoa, argitara

HAB HISTORIAURREKO BAILARA

"Historiaurrearen ezagutzan eta interpretazioan erreferente bihurtu nahi dugu Deba bailara". Hitz horiekin aurkeztu zuten martxoan Euskal Kostaldeko Geoparkeko eta Debako Udaleko kideek HAB Historiaurreko Bailara proiektuaren ibilbidea.

Maiatzaren bukaeran egin da, dena den, "aire zabalean sortutako museoa" bertatik bertara ezagutzeko lehen irteera edo bisita gidatu interpretatua. Bertan izan ziren, besteak beste, Aranzadi Zientzia Elkartekeko Xabier Peñalver arkeologoa, UPV/EHUko Jose Antonio Mujika arkeologoa, eta Asier Hilario Geoparkeko zuzendari zientifikoa, hitzordura batutako hamarnaka lagunaren azalpenak ematen.

Gaur-gaurkoz, hiru kilometro eta erdiko ibilbidea eskaintzen zaio bisitariari (ez da zirkularra). Norbere kabuz erraz egiteko moduko bidea da, nahiko laua ia bere osotasunean, eta irisgarria.

Debako portuaren inguruan kokatu dute ibilbidearen hasiera eta, Anes Arrinda pasealekutik abiatuta, zubi alderantz segi eta lau zati edo gune nagusitan banatuta dago ondorengo bidea: gizakia eta itsasoa (itsasadarra), gizakia eta estuarioa (Casa Campo), zubia (bizitza nomada), eta bailara (Sasiolako bidea).

Hondartzatik gertu hasi eta Sasiola ingururaino iristen da, hortaz, eskualdeko ondare arkeologikoa argitara emateko helburuz sortutako proiektuaren lehen fasearen emaitza.

Anes Arrinda pasealekuan kokatu dute ibilbidearen hasiera. IZARO AULESTIARTE

Hainbat euskarri prestatu dituzte informazioa modu erakarri eta ulergarri eskaintze aldera, eta indar handia dute, oro har, irudiek: Jose Ignacio Treku sortzaile debarrak, esate baterako, ilustrazio ikusgarriak egin ditu propio ibilbidean ezarri diren panel eta interpretazio guneetarako (ibilbidearen hasieran ezarri dute haren artelanik handiena).

Inguru hauetan aurkitutako apaingarri, seinale eta pieza askotan oinarritutako erreplikak ere ikusgai daude erakusmahaietan, baita fosilen erreplikak ere.

Deba bailaran duela 200.000 eta 15.000 urte bitartean bizi ziren gizakia, animalia eta haien arteko harremanak nolakoak ziren ezagu-tarazi nahi dute HABen bitartez. Gure geografian izan diren klima-aldaketek utzitako arrastoak aztertuz, Paleolitoko gizakien bizi-baldintzen eta baliabideen berri eman nahi zaie herritarrei.

"Geologia, klima aldaketak, basoak eta gizakien sorkuntzak zein animalien arrastoak aztertuz, paisaiaren eraldaketaz, eta horrekin batera gizakiaren garapenaz jabetuko gara; itsasertza, ibaia, karst pinakularrak eta estuarioaren garrantzia zein den erakutsiz, eta, ondorioz, Debako paisaiari bere balioa emanez", azaldu dute proiektuaren arduradunek.

Azken urteotan, flyscharekin lotu izan da bereziki Euskal Kostaldeko Geoparkea. Baina "hori baino gehiago da", eta hori erakustera dator, hein handi batean, Historiaurreko Bailara proiektua.

"Historiaurrearen ezagutzan eta interpretazioan erreferente bihurtu nahi dugu bailara"

Adituak azalpenak ematen maiatzeko bisita gidatuan. IZARO AULESTIARTE

Barnealdeko geologiarekin lotuta, hain zuzen, bada beste "altxor" bat inguruotan: bereziki, Deba bailaran dauden kobazuloak eta aztarnategiak. Ermitia, Praileaitz, Langatxo, Iruroin... dira horren adibide. Asier Hilariok azaldu bezala, "Kantauri isurialdeko aztarnategi kopururik handiena dago ingurune honetan, hogeit bat, eta Deba da erdigunea. Hortaz, datu

asko ditugu aztertzeko. Eboluzioa irakurtzeko aukera ematen digu. Oso aukera ona da leku bakar batean historiaurrea ezagutzeko".

Proiektu oso baten lehen fasea Hainbat urtetako elkarlanaren emaitza da zientzia, artea eta komunikazioa uztartzen dituen HAB proiektua eta erakunde ezberdinen babesa du. Besteak beste, Aran-

"Kantauri isurialdeko aztarnategi kopururik handiena dago ingurune honetan eta Deba da erdigunea"

zadi elkarteko Xabier Peñalver arkeologoa, EHUko Jose Antonio Mujika arkeologoa eta Asier Gomez paleontologoa, Asier Hilario Geoparkeko zuzendari zientifikoa, Gordailua eta Bizkaiko Arkeologi Museoa ere bidelagun izan dituzte, haien zuzendaritza zientifikoa eta aholkuak aintzat hartuta landu baita egitasmoa.

Dena den, proiektu oso baten lehen fasea baino ez da orain arte egin den esku-hartzea eta jarraipena ematea aurreikusten dute. Oraingoz, Sasiolako begiratokian amaitzen da ibilbidea, eta Praileaitz eta Ermitiako haitzuloak daude han inguruan, bata bestearengandik oso gertu; bada, Praileaitz ingurua museo bihurtu eta Ermitian bisita gidatuak egitea da asmoa.

Haur, gazte eta helduentzako **surf ikastaroak**, hastapenetik hasi eta hobekuntzaraino. Maila guztietarako **materialaren alokairua** eta **aholkularitza profesionala**.

Hondartza kalea 20 - DEBA
688 743 863
eskola@yakosurf.com
denda@yakosurf.com

Amonite erraldoien gordeleku

MUTRIKUKO NAUTILUS IKASGUNE GEOLOGIKOA

Euskal Kostaldeko Geoparkearen bihotzean kokatuta, ageri-ageriko eta ezkutuko altxorrez betetako ingurune natural aparta dauka Mutrikuk; horren lekuko dira flysch beltza bezalako eremuak. Milioika urte atzera egin eta ingurune-ko urruneko iraganari, jatorriari eta eraketari buruzko jakin-mina ase nahi dutenek Nautilus Ikasgune Geologikoan daukate horretarako aukera aproposa.

Ehunka bisitari erakartzen ditu urtero museoak eta, aretoa txikia bada ere, ez da nolanhikoa bertan ikusgai dagoen altxorra: euskal kostaldearen zein Lur planetaren iraganik urrunena ulertzeko ezinbesteko bihurtu den fosil bilduma zabal bat dago bertan.

Amoniteek duten tamaina, kalitatea eta dibertsitatea kontuan hartuta, gainera, literatura zientifikoa ezagutzen den bilduma handienetariko bat da Nautilusekoa.

Oso berezi egiten duen beste balio erantsi bat ere badauka bildumak, duela milioika urte itsasoan jaun eta jabe ziren izaki haien fosilak Mutrikuko zazpi hondartzen inguruetakolabarretan jasotakoak baitira.

Aurkikuntza horren arduradunak Jesus Mari Narvaez eta Esperanza Azkarraga senar-emazteak dira. Bikoteak, flysch beltzean egindako 40 urteko etengabeko lanean, 150 fosil inguru berreskuratu ditu. Material fosil horiekin, mundu mailako garrantzia duen bilduma paleontologikoa osatu dute.

Nautilus Mutrikuko Interpretazio Geologiko Zentroa ezagutzeko

Amonite ikusgarriek osatzen dute Nautiluseko bilduma. MUTRIKUKO UDALA

bisita eskaintza zabala dago uda sasoi honetan; bakarka zein taldeka ikus daiteke gunea, eta barne bisita gidatuak ere eskaintzen dituzte (www.mutriku.eus webgunean ikusgai dago informazio guztia).

Ikasitakoa hurbilagoetik ezagutzen

Bestalde, Ikasgune Geologikoko esperientzia osatu nahi dutenek *Nautilus*, *flyscheko fosilak* bisita egiteko aukera ere badute. Geoparkeak antolatutako bisita gidatu horren baitan, lehenik, ikasgunea ezagutzen da eta, ondoren, aretoan ikusgai dauden fosilak

Munduan ezagutzen den amonite erraldoien bilduma handienetariko bat da

aurkitu zituzten itsaslabar basatiak ikusteko itsas irteera bat ere eskaintzen dute.

Mutrikuko portuan itsasontzia hartuta, aretoan ikasitakoa eta harkaitzetan dagoen ondare geologiko horren gako guztiak hurbilagoetik ezagutzeko parada izango dute, hortaz, bisitariek. Saturran hondartzaraino joango dira, kostalde honetako flysch beltz berezia azaleratzen den lekura, hain zuzen, eta zazpi hondartzen gune ezkutu horretan hainbat sekretu ezagutzeko aukera izango dute. Inguru horretan berreskuratu zituzten amonite erraldoiak zehazki non aurkitu zituzten erakusteaz gain, besteak beste, Bizkaiko Golkoa nola zabaldu zen ere azaldu ohi zaie bisitariei.

Nautilus, *flyscheko fosilak* bisita gidatuei buruzko informazio gehiagorako www.geoparkea.eus atarira jo daiteke.

AGENDA

DEBA

Uztailak 1	20:00	Hitzez Hitz Ikuskizuna	Musika, dantza, bertsoak	Zumardiko karpan
Uzt. 5, 12, 19, 26	19:00	"Marea gora" hitzaldi zikloa	Hitzaldiak	Kultur Elkartean
Uztailak 7	22:00	Bertso saioa: Oihane Perea, Miren Artetxe, Joanes Illarregi, Amets Arzallus	Bertsolaritza	Plaza Zaharrean
Uztailak 11	19:00	Ai Zapotxin! pailazoa	Ikuskizuna	Kultur Elkartean
Uztailak 14	22:00	"Begiradak"	Literatura, irudiak eta musika	Plaza Zaharrean
Uzt. 19-23		Deba Jazzez Blai festibala	Kontzertuak	Herriko txoko ezberdinetan
Uztailak 21	22:00	"Tonbola" antzerkia	Antzerkia	Plaza Zaharrean
Uztailak 28	22:00	Ghau	Kontzertua	Plaza Zaharrean
Abuztuak 6-10		Itziarko Kopraixak	Jaiak	Herri osoan zehar
Abuztuak 14-18		San Roke jaiak	Jaiak	Herri osoan zehar

EIBAR

Uztailak 2	10:30	Usartza txistulari banda	Kalejira	San Kristobal auzoan
Uztailak 4-5-6	4 eta 6: 22:30 5ean: 20:00	Ikus-entzunezkoen astea	Ikus-entzunezkoak	San Andres elizako klaustroan
Uztailak 7	20:00	Zip trio	Kontzertua	Errebal Plazan
Uztailak 7	20:30	Eibarko Musika Banda	Kontzertua	Toribio Etxebarria kalean
Uztailak 7, 8, 9, 14		Amaña auzoko jaiak	Jaiak	Amaña auzoan
Uztailak 8-10		Lambretta Eibar XVII. Topaketa		
Uztailak 9	10:30	Usartza txistulari banda	Kalejira	Amaña auzoan
Abuztuak 3, 10, 18, 25	22:00	Zinema Kalean	Zinea	Untzagan
Abuztuak 15		Andra Mari jaiak	Jaiak	Azitain auzoan

ELGOIBAR

Uztailak 1-2		Idotorbeko Jaiak	Jaiak	Idotorben
Uztailak 7-9		Urazandiko jaiak	Jaiak	Urazandiko auzoan
Uztailak 21	22:30	Nazioarteko Folklore Jaialdia	Dantza	Maalako parkean
Uztailak 22	22:30	'Ilunpetik argira' Verdini dantza taldea	Dokumentala / Dantza	Maalako parkean
Uztailak 28-29		Azkue auzoko jaiak	Jaiak	Azkue auzoan
Abuztuak 6	Goizean	Santumotz Eguna	Jaiak	Santumotz lautadan
Abuztuak 5		Sallobente Jaiak	Jaiak	Sallobente auzoan
Abuztuak 23-28		San Bartolome Jaiak	Jaiak	Herrian zehar

ERMUA

Ek. 30 eta uzt. 1	17:00-22:00/04:00	XV. Elektrojaia	Musika	Martxoaren 8a plazan eta Betiondon
Uztailak 5-9		Sallabente auzoko jaiak	Jaiak	Sallabente auzoan
Uztailak 14	23:00	Sir Aligator's Company	Kontzertua	Orbe Kardinalaren plazan
Uztailak 15	23:30	Merina Gris eta Nogen	Kontzertua	Orbe Kardinalaren plazan
Uztailak 16	19:30	Goazeneko kideekin karaokea	Musika	Orbe Kardinalaren plazan
Uztailak 16	20:30	Bertso jaialdia	Bertso saioa	Martxoaren 8a plazan
Uztailak 18	22:30	Nhil	Kontzertua	Martxoaren 8a plazan
Uztailak 22	23:30	Álvaro de Luna	Kontzertua	San Pelaio plazan
Uztailak 23	20:30	Anari	Kontzertua	Elizako arkupeetan
Uztailak 24-27		Santixau jaiak	Jaiak	Herriko txoko ezberdinetan

MALLABIA

Uztailak 1-2	Nesken frontenis txapelketa. Bikoteka eta banaka.	Kirol txapelketa	Herriko eta eskolako frontoietan
Abuztuak 14-16	Andra Mari jaiak	Jaiak	Herrian zehar
Abuztuaren 31n	San Erroman jaiak	Jaiak	Zengotita auzoan

MENDARO

Ekainak 30	19:00	Gararock parkean: Amorante, Bikustik eta The Brian Valeta movement	Kontzertua	Herriko Enparantzan
Uztailak 14, 15, 16		Garagardo azoka	Jaia	San Agustin kulturegunean
Uztailak 19		Jazz Eguna	Kontzertua	Herriko gune desberdinetan
Uztailak 22-26		Santana Jaiak	Jaiak	Herrian zehar
Abuztuak 15		Andra Mari Jaiak	Jaiak	Azpilgoetan

MUTRIKU

Uztailak 1	23:00	Mutrikuko Musika Banda	Kontzertua	Goiko plaza
Uztailak 8	23:00	Akordeoi taldea eta Madalen abesbatza	Kontzertua	Goiko plaza
Uztailak 15	23:00	Gure Ametsa dantza taldea	Dantza	Goiko plaza
Uztailak 21-25		Malen jaiak	Jaiak	Herrian zehar
Uztailak 22-24		Mater museo ontzia	Bisita	Portuan
Uztailak 28-31		Euskal Bateleroen eguna		
Uztailak 29	22:30	Mariachi Imperial	Kontzertua	Goiko plaza
Abuztuak 2, 9, 16	22:00	Aire libreko zinema	Zinema	Zabiel plaza
Abuztuak 5	22:30	Mikel Urdangarin	Kontzertua	Goiko plaza

SORALUZE

Ekainak 28	19:00	Encarnación Bermúdez	Argazki erakusketa	Oreka Art Gallery
Uztailak 2	10:00	Moto Club Plaentxi	Moto topaketa	Herrian
Uztailak 16-18		San Andresko jaiak	Jaiak	San Andres auzoa
Uztailak 22-26		Soraluzeko jaiak	Jaiak	Herrian zehar
Abuztuak 15-17		Soraluzeko jaiak	Jaiak	Herrian zehar

DOLMENEN IBILBIDEA

BISITA GIDATUAK
 Uztailak 16, igandea (euskeraz)
 Uztailak 23, igandea (gaztelania)
 Abuztuak 17, osteguna (gaztelania)
 10:00etan Karakateko aparkalekuan

izen-ematea

657 794 677

